

- ▶ **Vendégelőadások:** holland és német tanárok a budapesti egyetemen az 1990–91-es tanévben vendégelőadásokat tartottak.
  - ▶ **Részvétel nemzetközi tanácskozáson:** a magyar kollégák számára 1991 májusában lehetőség nyílt a Német Könyvtárosok Tanácskozásán való részvételre, és meghívást kaptak a Német Dokumentátorok Tanácskozására (1991 szeptemberében).
  - ▶ **Sokoldalú kulturális kapcsolat** alakult ki a résztvevők között. A hollandok és németek úgy érzik, hogy a szakmai tapasztalatokon túl "újra felfedezték" az eddig csak felületesen ismert Magyarországot.
- A hallgatóknak is számos csereprogramban való részvételre nyílt módjuk:
- ▶ Két holland hallgató (*Mario van Essen és Richard Hampsink*) Magyarországon végezte 3 hónapos szakmai gyakorlatát. Részt vettek a tanterv-összehasonlítás munkálataiban, tapasztalataikról beszámolót készítettek.
  - ▶ Két budapesti hallgató (*Péterfi Rita és Mikulás Gábor*) egy-egy hónap gyakorlati időt Hollandiában töltött. További két hallgatót is várnak egy-egy hónapos gyakorlatra, elsősorban a számítógépes könyvtári munkával való ismerkedés céljából.
  - ▶ Megjegyzendő, hogy a TEMPUS 7000 DEM-mel járult hozzá a hallgatóknak szervezett angol és német nyelvtanfolyamok finanszírozásához.

A konferencia résztvevői szövegeket a csereprogramok problémáiról is (nyelvi nehézségek, szállásgondok, az egyértelmű feladatmegadás szükségessége), de mindezekkel együtt a nemzetközi hallgatói cseréket sikeresnek ítélték, és a jövőben is kívánatosnak tartják.

#### A TEMPUS anyagi hozzájárulása

A program első évében a TEMPUS a magyar felsőoktatási könyvtárosképzés fejlesztése céljára az alábbi összegeket irányozta elő:

- ▶ A résztvevők mobilizálása érdekében hozzájárulás az oktatók és a hallgatók nyugati utazásaihoz: 60 000 DEM.
- ▶ A magyar könyvtárosképzési tanterv fejlesztésének munkálataihoz: 20 000 DEM.
- ▶ Az ELTE két könyvtárosképzési tanszékének technikai fejlesztésére: 130 000 DEM.
- ▶ Nyelvtanfolyamokra: 7000 DEM.
- ▶ Személyi költségekre: 25 000 DEM.
- ▶ Egyéb kiadások: 20 000 DEM.

Az éves hozzájárulás összesen 287 000 DEM/12 915 000 Ft.

Katsányi Sándor  
(Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár)

## Oktatási reform a Genfi Könyvtárosképző Főiskolán

A szakirodalmi informatikusoknak világszerte drámai gyorsasággal és intenzitással fejlődő viszonyok között kell dolgozniuk, munkájuk során egyre újabb és újabb kihívásokhoz alkalmazkodniuk. E kihívások a következők: információrobbanás, technológiai fejlődés, a felhasználók folyamatos szociokulturális változásai. A fenti jelenségek nemegyszer korszakváltó átalakulásokat eredményeznek a könyvtárak, a levéltárak és a dokumentációs központok működésében.

Mindez sok gondot és fejtörést okoz azoknak is, akik a könyvtáros- és informatikusképzésért felelősek. Mind az egyes oktatóknak, mind pedig az oktatási intézményeknek több évvel előre kell látniuk a szakmai fejlődés és a munkaerőpiac alakulását, mert csak így tudják a képzési programokat a kor új követelményeire igazítani. Több felsőfokú könyvtárosképző intézmény már megértette ezt az új helyzetet, és alkalmazkodik hozzá (pl. a Montreali Könyvtár- és Információtudományi Főiskola, a Villeurbanne-i Országos Könyvtárosképző Főiskola). A más hasonló intézményeknek a fentiek példáját kell követniük.

Az *Ecole de bibliothécaires de Genève* (= EBG, Genfi Könyvtárosképző Főiskola) is megértette, hogy

oktatási politikája és képzési programja alapvető és átfogó revízióra szorul.

#### A jelenhez vezető út

Az EBG az egyetlen svájci felsőfokú könyvtárosképző intézmény, 1918 óta működik. A hetvenes évekig a képzés felerészlt általános kultúrtörténeti stúdiumokból, felerészlt pedig hagyományos könyvtáros tárgyakból állt. 1974-ben két opciót vezettek be: a szakkönyvtárit, valamint a közművelődési és iskolai könyvtárit. A viszonylag lassú ütemű fejlődés a nyolcvanas évekre felgyorsult. Így módon olyan új tantárgyak jelentek meg, mint a szakirodalmi mikroinformatika és a kommunikációelmélet. Ugyanakkor azt is be kellett látni, hogy a modernebb tananyagok bevezetésével csak bizonyos határig lehet a hallgatók óraszámát növelni. Ezért az időegyensúlyt a kultúrtörténeti tantárgyak csökkentésével oldották meg.

A tananyag fokozódó differencializálódása nem kívánt következményekkel is járt: az iskola működésében és szerkezetében túlzottá vált a széttagozottság. Ez számokban kifejezve azt jelenti, hogy 64 különböző előadást összesen 54 oktató tart meg. Az ilyen állapotok egyre nagyobb hátrányt jelentenek a

hallgatóknak, elsősorban azért, mert szinte lehetlenné válik a rendkívül sokféle ismeret és nézet egységes tudássá szintetizálása.

Az EBG-nek tehát sürgősen koordinálnia kell a képzés különböző – sok esetben egymástól látszólag távolos vagy független – területeit és módszereit.

Az 1988/89. tanévben a főiskola tananyaga a következő főbb részekből áll:

**Első évfolyam** (októbertől júniusig): 28 egységesen kötelező előadás, összesen 714 oktatási órában a gyakorlatokon és az egyéni munkán kívül. Júliustól szeptemberig: 2–3 hónapos fakultatív szakmai gyakorlat.

**Második évfolyam** (októbertől júniusig): 19-féle egységesen kötelező előadás 402 órában, továbbá 14 választható, amelyet 18-ból kell kiválasztani. Ez újabb kb. 130 órát tesz ki. A gyakorlatokon való részvétel és az egyéni munka itt is külön megterhelés.

**Harmadik évfolyam:** A hallgatók 3–4 különböző típusú intézménynél összesen 12 hónapos szakmai gyakorlaton vesznek részt (ebbe beleszámít az első tanévet követő, nyáron fakultatíve elvégezhető 2–3 hónap). A diplomamunka elkészítésére 3–6 hónapot kapnak. A hallgatók ennek sikeres megvédése után kapják meg könyvtárosi diplomájukat.

1964-ben kezdték szorgalmazni az EBG-nek a Genfi Egyetemhez való csatolását. Ezek az erőfeszítések végül is odavezettek, hogy 1977-től a főiskola a bölcsészeti kar részeként működik. Ugyancsak a főiskola és a Genfi Egyetem közötti együttműködésnek köszönhető, hogy 1987-ben közösen alakították ki a svájci dokumentátori-szakinformatikai diplomát (Certificat d'études spécialisées en information documentaire = szakirodalmi informatikára szakosodott tanulmányi bizonyítvány). 1987 előtt Svájcban nem folyt ilyen irányú szakképzés. Az újonnan bevezetett, posztgraduális kereteket között folyó informatikusképzésre csak diplomás könyvtárosok jelentkezhetnek.

### Az új képzési program előkészítése

#### Módszertan

1987-ben munkacsoport alakult a tantervek revíziójára; a munkacsoport a főiskola 5 oktatójából és 9 olyan külső szakértőből állt, akiket nemcsak kimagasló szakértelmük, de a szakma iránti elkötelezettségük és az új problémák iránti fokozott érdeklődésük alapján választottak ki. A munkacsoportot két egyetemi oktató vezette: L. Palandella, a pszichológiai és pedagógiai tanszék tudományos munkatársa és J. Cordonier, a Genfi Könyvtársképző Főiskola képviselője. A kettős irányításból következik, hogy a revízióal egyaránt figyelembe vették az egyetem általános pedagógiai törekvéseit és a szorosan vett könyvtári-dokumentációs képzési követelményeket. A munkacsoport 10 alkalommal ülésezett, majd 1987 végén benyújtotta 150 oldalas jelentését, amely három fő revíziós irányt fogalmazott meg:

a) A szorosabban vett könyvtársképzésből kiindulva a képzés kiszélesítése egyrészt a dokumentátor-szakinformatikus, másrészt a levéltáros képzés irányába.

b) A fenti három szakma számára folyó képzést három fő képzési cél keretében kell megvalósítani:

- a szaktudás és professzionális kultúra elsajátítása,
- a professzionális technológiák kezeléséhez szükséges készségek elsajátítása,
- a szolgáltató jellegű munkához szükséges kommunikációs készségek elsajátítása. E harmadik képzési cél fontosságát külön is hangsúlyozták, hiszen a könyvtáros-dokumentátor-levéltáros alapvetően közvetítő funkciót lát el: a látens vagy a jól definiált szükségletek és az ezekre releváns információk közötti hid szerepét tölti be.

c) Rendkívül szoros, szerves egységet kell kifejleszteni az elmélet és a gyakorlat között, erre az ún. "klinikai megközelítés" módszere szolgál. Ez a gyakorlatoknak a képzés rendszerébe építését jelenti, sőt mi több, az egyes tantárgyak tematikáját, tananyagát először a szakmai gyakorlatok keretében közelítik meg, amelyekből évfolyamonként kettő bevezetését ajánlják. A gyakorlatoknál a hangsúlyt a technikai, majd a kommunikációs készségek elsajátítására, valamint a szakirodalmi informatika valamelyik területére történő szakosodásra helyezik.

Mindez azt is maga után vonja, hogy meg fog növekedni a szakmai gyakorlatok problémáit és tapasztalatait elemző és értékelő szemináriumok aránya. A képzésnek a "klinikai megközelítés" alapján kialakított új szerkezete az eddiginél sokkal jobban fogja fejleszteni a hallgatók problémafelismerő és -megoldó képességét, illetve az erre épülő felelősségérzetüket is.

### Néhány fontos megjegyzés

A diploma megszerzéséhez vezető út komplex jellege továbbra is megmarad, minthogy ez integrálja az elméletet, a szakmai gyakorlatokat és az önálló tudományos munkát. A hároméves képzési idő sem módosul, bár az óraszám némileg megnövekszik (összesen 1860 órára). Az első két év tananyaga általánosan kötelező lesz valamennyi hallgató számára, és általános szakmai képzést ad. A harmadik év szolgál a szakosodásra.

Alapvető nevelési cél, hogy a hallgatókban nagyfokú alkalmazkodási képesség fejlődjen ki, amelyre gyorsan fejlődő korunk váratlan kihívásai és igen bonyolult feltételei közepette egyre inkább szükség van.

A képzés oly módon válik koncentráltabbá, hogy az egyes tantárgyak a szakirodalmi informatikai munkafolyamatok egyes fázisainak fognak megfelelni. Ez az új szerkezet a tantárgyak számának jelentős csökkenését is maga után vonja. A jövőben nagyobb szerepet játszanak majd a meghívott külső előadók. Ezt elsősorban a fejlődés sokszor előre nem látható fordulatai, illetve a más területeken alkalmazott csúcstechnológiák adaptációi indokolják.

Felére csökken a szakmai gyakorlatok időtartama. Ezek sokkal céltudatosabbak és intenzívebbek lesznek, és nem a képzés végső szakaszában, hanem a vonatkozó elméleti ciklusok előtt kell őket abszolválni. A fenti változásokról remélhető, hogy a szakmai gyakorlatok keretében szerzett ismereteket a képzés további időtartama alatt el lehet mélyíteni, meg lehet erősíteni (ez egyébként a fentebb már ismertetett "klinikai megközelítés" lényege).

Az EBG úgy tekinti magát, mintha nemcsak felsőfokú oktatási intézmény, de kutató-fejlesztő műhely is volna. Az új képzési program megvalósítása csak akkor lesz harmonikus és koherens, ha a képzésben tevékenykedő valamennyi fél: az EBG állandó tanári kara, a megbízott külső előadók, a szakmai gyakorlatok vezetői rendkívül szoros együttműködést alakítanak ki egymás között.

### A gyakorlati megvalósítás garanciái

A képzési programot számos felsőbb hatóságnak kell jóváhagynia. A formális jóváhagyás azonban önmagában véve még nem elegendő, minthogy a tervezett fejlesztést az EBG elképzelhetetlennek tartja, ha nem kapja meg hozzá a szükségesnek ítélt szemé-

lyi és anyagi feltételeket. (Az anyagi feltételek elsősorban helyiségekre és technikai berendezésekre vonatkoznak.)

...

A fentiekben ismertetett képzési politika és program első látásra talán merevnek és túlszabályozottnak tűnik, pedig pontosan ez az, amit az EBG mindenképpen el akar kerülni. A statikus, merev, megváltoztathatatlan képzési politika helyett rendkívül rugalmas; innovatív politikára van szükség. Olyanra, amely mindig kész a megújulásra, az új eredmények befogadására, amelynek középpontjában a fejlődés kihívásaihoz való alkalmazkodás áll. Ennek a merőben új képzési politikának a bevezetése csak fokozatosan mehet végbe, és a szakirodalmi informatika gyakorlati és elméleti szakembereinek állandó dialógusára kell épülnie.

/GLUTZ-RUEDIN, B.: L'Ecole de bibliothécaires de Genève restructure son curriculum. = ARBIDO-R, 4. köt. 1. sz. 1989. p. 5–9./

(Sebestyén György)

## Információs szakemberek képzése az NSZK-ban

A könyvtár- és információtudomány oktatását NSZK-szerte az újdonságok hiánya, a változatlanúság jellemezte a 80-as évek második felében. A szakmai egyesületek belső ügyeiket intézték, a főhatóságok tétlenkedtek, az egyetemeken és főiskolákon a jól bevált régi sémák uralkodtak. Még szakmai viták sem folytak a szakemberképzés időszerű kérdéseiről. Pedig figyelemre méltó változásokat lehetett volna megfigyelni: a hallgatók érdeklődése az információtechnikai eszközök és alkalmazások helyett egyre inkább a tájékoztatási munka elvi alapjai, tartalmi és módszertani kérdései felé fordult.

### A képzés sajátosságai

A könyvtáros és információs szakemberképzést számos egyedi sajátosság jellemzi:

- ▶ a könyvtár- és információtudományi szakismertetek gyors ütemben avulnak el, az ún. felezési idő folyamatosan csökken, ami lényegesen megnöveli a továbbképzéssel szemben támasztott követelményeket;
- ▶ a folyamatosan megújuló szakmai ismeretek miatt rendkívül nehéz feladattá válik a valamennyire is időtálló, egységes rendszerbe foglalt tananyag kialakítása és oktatása, egységes terminológia és vizsgaanyag összeállítása, jegyzetek és segédletek megírása;
- ▶ mivel a képzésben egyre inkább a gyakorlat dominál, nem vagy alig marad idő a tudományos alapok és elméleti kérdések megvitatására;

- ▶ azok a munkaterületek, ahol a végzett hallgatók elhelyezkedhetnek, rendkívül változatosak, s emiatt a képző intézményeknek széles körű szakmai ismereteket kell(lene) biztosítaniuk.

Az oktatás gyakorlati jellege az oktatási struktúrában is tükröződik. E tekintetben mérvadó változások ma nem az egyetemeken, hanem többnyire a főiskolákon tapasztalhatók. Az információs szakemberképzés egyébként is mindinkább a főiskolák hatáskörébe helyeződik át.

### Információtudományi oktatás az egyetemeken

A 70-es években az egyetemi információtudományi oktatás kísérleti jellegű volt, tényleges képzés csak néhány egyetemen folyt. A 80-as években ehhez képest is csökkent az információtudomány elmélete iránti kereslet. A vállalatoknak adatfeldolgozóira, információs rendszerszervezőkre lett és van szükségük, nem pedig elméleti szakemberekre. Emiatt az informatikusok egyetemi képzése válságba jutott. Csökkent a pénzügyi támogatás, nőttek az adminisztratív megkorlátások, az oktatás tematikája elavult, fokozódott az oktatók csálódottsága is. Így az információtudományt önálló szakként ma már egyáltalán nem oktatják egyetemi szinten. Kitéleződött az elméleti és a gyakorlati képzés közti eltolódás. Eldöntésre vár a kérdés: lehet-e elsődleges egyetemi feladat a gyakorlatra orientált, speciális ismeretekkel rendelkező információs szakemberek képzése, illetve szükség lesz-e a jövőben olyan